

■ Raymond Karver

Cexov. 1897-ci ilin 22 mart axşamı o, dostu və sırdaşı Aleksəy Suvorinin birlikdə Moskvada nahar yeməyinə getdi. Suvorin zəngin qəzet və kitab nəşri, eləcə də özünü şəxsiyyət kimi yetişdirmiş köhnəfikirləri bir insan idi; atası Borodino döyüşündə sırası asqar qismində iştirak etmişdi. Çexov kimi o da qul nəvəsi idi. İkisinin də damarlarında kəndli qanı axırdı. Digər tərəfdən bəxş duyğularına və xarakter baxımından aralarında yerlə göy qədar fərq var idi. Lakin Suvorin Çexovun ürək qızdırdığı tək-tük adamlardan və onunla dost olmaq yazığına zövq verirdi.

Təbii ki, onlar şəhərin ən dəbdəbəli restoranına getdilər. "Ermitaj" adlanan bu binada əvvəllər şəhər bələdiyyəsi yerləşirdi. Burada ona qədar təamın, eləcə də likörler, çaxırlar və albatə ki, qəhvənin dadına baxmaq, az qala, gecə yansına qədər vaxt alırdı. Çexov həmişəki kimi zövqlə geyinmişdi - əynində qara pencek və jilet vardı, albatə, pensesi də gözündə idi. Əlimizə gəlib çatan fotolardakı kimi görünürdü. Bu gecə çox rahat və şən idi. Əvvəlcə baş ofisiyanın əlini sıxdı və bir baxışla böyük yemək salonunu bütöbün gözden keçirdi. Al-əlvan, əsrarəngiz çilçiraqlarla bəzədilmiş salonda masaların ətrafı kübar geyimli xanımlar və cənablarla dolu idi. Ofisiyanın dayanmadan masalararası var-gəl edirdilər. Çexov təzəcə masada Suvorinin qarşısında özünə yer etmişdi ki, qəfildən ağızından qan soralandı. Suvorinlə iki ofisiyanın ona kişilər üçün nəzərdə tutulmuş tualetdə getməyinə kömək etdilər və bu parçalanı ilə qanı kəsməyə çalışdılar. Suvorin məcburən Çexovu öz otelinə apardı və suitin otaqlarının birində yazığı üçün yataq hazırladı. Növbəti qanaxmadan sonra Çexov, nəhayət, icazə verdi ki, onu vərəm və tənəffüs yolları infeksiyalı üzrə ixtisaslaşmış xəstəxanaya köçürsünlər. Suvorin onu burada ziyarət edərkən o, 3 gün əvvəl restoranda baş verən "qanqaraçılığa" görə üzr istəyib, israrla elə də ciddi bir şey olmadığını söylədi. Suvorin sonradan gündəliklərində qeyd edəcəkdir: "Çexov böyük bir çanağa qan qusmağına baxmayaraq, zarafatından və gülüməyindən qalmırdı".

Yazığın kişici bacısı Mariya Çexov martın sonları onun ziyarətinə gəldi. Hava bərəkət idi; sulu qar fırtınası davam edirdi və hər yerdə donmuş qar kütlələri qalaqlanırdı. Onu xəstəxanaya aparmaq üçün fayton tapmaqda əməlli-başlı çətinlik çəkdi. Nəhayət ki, o tələs və haşvəcan içərisində xəstəxanaya yetişdirildi.

"Anton Pavloviç arxası üstə uzanmışdı", Mariya xatirələrində qeyd edirdi. "Ona danışmağa icazə verilmirdi. Onunla sakitcə salamağa göz yaşlarını gizlətmək üçün masaya yaxınlaşdım". Masanın üzərindəki şampən butulkalarının, boğalmış ikrə konservlərinin və ziyarətçilərin gətirdikləri çiçək dəstələrinin arasında bir şey Mariyanı dəhşətə bərkürüyür: bu, Çexovun ağciyərlərinin şəkli idi, çox güman ki, bu şəkil, həmin saha üzrə mütəxəssis birinin əlindən çıxmışdı. Adətən, bu cür şəkilləri həkimlər xəstəyə məsələnin necə ciddi olduğunu göstərmək üçün çəkirdilər. Onların aşığı məvi, yuxarıdan isə qırmızı ilə rənglənmişdi. "Mən onları xəstə olduğumu anlamırdım" Mariya Xatirələrində qeyd edirdi.

Çexovun ziyarətinə gələn digər şəxs Lev Tolstoy idi. Xəstəxanaya işçiləri Rusiyanın ən görkəmli yazıçısını gətirməkdən çox məmnun idilər. Rusiyanın ən məşhur adamı? "Vacib olmayan" ziyarətçilər qadağan olsa da, əlbəttə, Çexovu görmək üçün onu içəri buraxırdılar. Saqqallı, sırt baxışlı, qoca kişi tibb bacıları və növbətçi həkimlərin dürü-dürtü yarımları ilə Çexovun otağına dəvət edirdi. O, Çexovun pyesləri haqqında heç də xoş sözlər demirdi (Tolstoy pyesləri adı və hər

cür manevi meziyyətdən kasad hesab edirdi). Bir dəfə Tolstoy təkidlə Çexovdan "Personajların səni hara aparır?" deyə soruşmuşdu. "Divandan kiçik anbara və yenidən divana". Tolstoy Çexovun qısa hekayələrini bəyənirdi. Bundan əlavə, Çexovu əməlli-başlı sevirdi. Bir dəfə Qorkiyə demişdi: "Necə də incaqəbli və gözəl insandır. Çox təvəzökar və sakit, eynilə qız kimi. Hətta yerisi belə qız kimidir. Həqiqətən, möhtəşəm insandır!" Tolstoy xatirə dəftərinə belə yazmışdı: "Həmin dövrlərdə hamı xatirə dəftəri və ya gündəlik tuturdu" "Mən şadam ki, onu - Çexovu sevirdim".

Tolstoy yun şərfini və ayaq dərisindən paltosunu çıxararaq Çexovun yatağının yanındakı kreslodə əyləşdi. Çexovun dərman qəbul etməsi və nəinki söhbət etmək, hətta danışmağa belə izin verilməməsi onlar üçün mühüm deyildi. Qraf ruhun beqəsi ilə bağlı nəzəriyyələri haqqında nitq söyləməyə başladığında Çexov istəməz heyranlıqla ona qulaq asmaqda başladı. Çexov sonralar bu görüş haqqında bunları yazdı: "Tolstoy hamımızın (insanların da, heyvanların da) özü və hədəfləri bizim üçün sirt olan bir prinsip (məntiq və ya sevgi kimi) çərçivəsində yaşamağa davam edəcəyimizi fərz edir... Bu cür əbədiyyətin mənim üçün heç bir dəyəri yoxdur. Onu başa düşməyərəm, Lev Nikolayeviç de anlamağama təəccübləndi".

Heç nəyə baxmayaraq, Çexov Tolstoyun bu cür qayğısından rıqəqətə gəlmişdi. Lakin Tolstoydan fərqli olaraq Çexov ölümdən sonrakı həyata inanmırdı və

başını tutub səssizcə otağı tərk elədi. Çexova artıq kömək etmək mümkün deyildi. Həkim gücsüzlüyünə və möcüzə yarada bilməyəcəyinə görə özünə, bu qədər xəstə olduğu üçün isə Çexova qəzəbləndi.

Çexovun otelə də ziyarət edən bir rus jurnalisti öz redaktoruna belə bir məktub yazmışdı: "Çexovun ölümünə sayılı günlər qalıb. O, çox xəstəhəl, arıq və solğun görünür, bür dəri bir sümük qalıb, bütün günü öskürür, xırda bir hərəkətlə belə təngnəfəs olur, qızdırması da çox yüksəkdir". Elə həmin jurnalist Çexovlar ailəsinin Potsdam vəqzətində onları Badenveylerə gedən qatara minərək yola saldı. Dediynə görə: "Çexov stansiyadək pilləkənləri çox çətinliklə qatdı. O, nəfəsini dəmək üçün oturmaq məcburiyyətində qaldı". Əslində, hərəkət etmək Çexovun incedir: ayaqları dayanmadan sızıldayırdı, daxili orqanları ağrıyırdı. Xəstəlik onun bəqisəqlərinə və onunğa beyninə yayılmışdı. Bu vəziyyətdə onun yaşamaq vaxtı 1 aydan da az qalmışdı. Çexovun düşdüğü bu vəziyyəti Olqa öz gündəliyində "dəmək olar, qorxusuz bir laqeydlilyə bürünmüşdü" kimi qeyd edirdi.

Badenveylərin Şvorer adlı həkimi xəstələrinin hesabına özünə gözəl güzəran qurmuşdu. Onun xəstələrinin bəziləri xəstə və gücsüz, bəziləri isə qoca və ipxondriyalı (Həmcinin "Xəstəlik xəstəliyi" adlandırılan psixi pozuntu). Bu problemlərdən əziyyət çəkən insanlar orqanizmlərindəki ən kiçik dəyişikliyi belə, ciddi xəstəlik əlaməti kimi qəbul edir və müvə-

yanmadı. 1903-cü ilin oktyabrında pyesi tamamlandı. Bu, onun qeyd dəftərçəsində yazdığı kiçik qeydləri və məktubları nəzərə almasaq, sonuncu işi idi.

1904-cü ilin iyulun 2-sinə (Hekayədəki tarixlər iyulun təqvimii verilib. Yazıcının 1904-cü il, 15 iyul tarixində vəfat edib) keçən gecə Olqa həkim Şvorerin dalınca adam göndərdi. Vəziyyət gərgin idi. Çexov sayıqlayırdı. Tətilə çıxması iki gənc rus təsadüfən bitişik otaqda qalırdı, Olqa baş verənləri izah etmək üçün hövlnək yan otağa qaçdı. Onlardan biri yuxuya getmişdi, oyaq olan isə damağında siqaret, kitab oxuyurdu. Oğlan oteli tərk edərək həkim Şvoreri axtarmağa gəldi. "Mən hələ də boğucu, səssiz iyul gecəsində onun ayaqbaqlarından qopan çinçil səslərini eşidirdim" - Olqa xatirələrində yazırdı. Çexov dayanmadan danışdı, yaponlar haqqında sayıqlayırdı. "Boş mədəmə bu qoymaq olmaz", - Çexov onun sinəsinə buz qoymağa çalışan Olqaya dedi.

Həkim gəldi və öz tibb çantasını boşaltdı və bütün bu müddət ərzində gözünü yataqda qıvrılan Çexovdan da çəkəndi. Xəstənin gözü bəqibləri böyümüş, gicqahları isə tərdən parlıyırdı. Həkimin üzündə heç bir ifadə yox idi. O, emosional adam deyildi, lakin Çexovun ölümünün yaxınlaşdığını bildirdi. Lakin buna baxmayaraq, o həkim idi, əlindən gələni etməyə ən içmişdi. Çexov öz də dörd əllə olmasa da, həyatda qalma istəyirdi. O, komfor inyeksiyasını hazırladı və üreyi sürətləndirmək üçün onu Çexova vurdu. Lakin inyeksiya kömək

B u y r u q

hekayə

heç bir zaman da inanmırmışdı. O, ümumiyyətlə, 5 duyğu orqanından kənarda qalan və ya bundan daha yüksək heç bir nəsnəyə inam bəstəlmirdi. Həyat və yazmaqla bağlı ümumi fikrinə gəlincə bir dəfə kimsə "siyasi, dini və fəlsəfi bir dünyagörüşün" kasad olduğunu demişdi. "Mən dəmdəməki adamam, dolayısı ilə qəhrəmanların necə sevdiqlərini, evləndiklərini, doğduqlarını, öldükələrini və necə danışdıqlarını təsvir etməklə özümü məhdudiyat qoyuram".

Çexovda vərəm aşkarlanmamışdan qabaq bir dəfə qeyd etmişdi: "Bir kəndli vərəm olduqda, "Əlimdən heç nə gəlmir. Yağın ki, yazda qarın arıması ilə çıxıb gedəcəm" deyir (Çexov özü yayda şiddətli istilər zamanı canını tapşırırdı). Amma xəstəlik Çexovda aşkarlandıqdan sonra o, vəziyyətin ciddiliyini var gücü ilə azaltmağa çalışdı. O, get-gədə hətta inanırdı ki, bu xəstəlikdən müddəti uzanmış zökəm kimi canını qurtarıb ayağa qalxaq. Bu inam onun qəlbində elə şiddətli kök salmışdı ki, hətta ömrünün sonlarına yaxın bacısına yazdığı məktubda "kəkal-diyni" etiraf edir və özünü Badenveylərdə çox yaxşı hiss etdiyini yazırdı.

Badenveylər Qara Meşə adlanan ərazinin qərb istiqamətində, Bazel şəhərindən elə də uzaq olmayan kurort bir şəhər idi. Vəqez dağları, dəmək olar, şəhərin hər yerindən görünürdü; bu günlərdə burda havaql çox təmiz və adama güc verirdi. Ruslar neçə illərdi isti vannalar qəbul etmək və bulvarda gəzib-dolaşmaq üçün bura gəlirdilər. 1904-cü ilin iyununda Çexov bura ölməyə gəlmişdi.

O, ayın əvvəllərində çox çətinliklə qatar vasitəsilə Moskvadan səfər etmişdi. Bu səfərdə o, tək deyildi - 1898-ci ildə "Qağay" təməşasının məşqçilərində tanış olub evləndiyi aktrisa Olqa Knipper də yanında idi. Çexovun müasirləri Olqanın çox gözəl, cazibədar və istedadlı aktrisa olduğunu vurğulayırdılar. O, həm də yazıçıdan 10 yaş cavan idi. Çexov aktrisanı görünən kimi valeh olmuşdu, lakin hissələrinin bütunə verməyə tələsmirdi. O, həmişəki kimi eşqəbəzli əllə qurmağdan daha üstün tutdu. Nəhayət, 3 illik məktublaşmalardan, anlaşılmazlıqlardan, ayrılıq və qovuşmalardan sonra onlar 25 may 1901-ci il tarixində Moskvada təşkil olunan xüsusi bir ziyafətdə evləndilər. Çexovun xoşbəxtliyi yerə-göyə sigirdi. O, Olqanı əzizləyərkən onu "poni", "köpek", ya da "Küçüyüm" deyə çağırırdı. O, bəzən də ona "mənim hinduşqamı", ya da "sevdimini" deyirdi.

Berlində Çexov ağciyər xəstəlikləri üzrə məşhur həkim Karl Evkalda danışdı. Amma bir şahidin sözüne görə həkim Çexovu müayinə etdikdən sonra əlləri ilə

fiq olaraq həkimə mürciəci edirlər) idilər. Lakin Çexovun vəziyyəti tamam başqa cür idi. Ona kömək etmək mümkün deyildi. Çexov həm də çox məşhur idi. Həkim Şvorer belə onun adını eşitmişdi; bir alman jurnalistinə Çexovun bəzi hekayələrini oxumuşdu. İyunun əvvəllərində yazıcını müayinə edərkən onun sanəlini bəyənəndiyini dilə gətirdi, amma tibbi görüşünü özünə saxladı. O, Çexova xüsusi pəhriz tərtib etdi. Pəhrizə kakao, kərə yağı, yulaf əzması və çiyələk çayı daxil idi. Sonuncu Çexovun gəcalər daha yaxşı yaltmasına kömək edəcəkdirdi.

13 iyununda, ölümlünə 3 həftə qalmış Çexov anasına məktub yazıb səhətləndi get-gədə düzəldiyini bildirdi. Məktubda belə yazırdı: "Deyəsən, bir həftəyə tamamilə sağalacağam". Kim bilir bunu niyə yazmışdı? Nə düşündürdü? O, özü də həkim idi və vəziyyəti çox yaxşı başa düşürdü. O ölürdü, bu, gün kimi aydın və gəconin düşməsi kimi qəlməz idi. Amma bununla bərabər, o otel otağının yanından oturub qatarların gediş-gəliş cədvəllərini oxuyurdu. O, Marseldən Odessaya gedən qayıqlar barədə məlumat alırdı. O, bildirdi. Yaxud bu mərhələdə o artıq bilirdi. Lakin bacısına ünvanlı son məktublarından birində də gündü-gündən yaxşılaşdığını qeyd edirdi.

Artıq ədəbi yaradıcılığa həvəsi qalmamışdı və bu, uzun müddət idi ki, belə idi. O, hələ bir il bundan qabaq, az qala, "Albani" pyesini bitirə bilməyəcəkdi. Bu pyesi yazmaq və tamamlamaq onun həyatında gördüyü ən ağır və məşəqqətli işi idi. Sonlara yaxın o hər gün yalnız 6-7 satır yazırdı. "Mən ruhumla vidalaşıram", deyər Olqaya yazırdı. "Mənim yazığı kimi artıq işim bitib, hər cümlə mənə bəyagi və anlamsız gəlir". Lakin o da

etmədi, bu an heç nə kömək edə bilməzdi. Bununla bərabər həkim Olqaya oksigen gətirdirmək niyyətinə olduğunu dedi. Lakin bürdən Çexov yataqda dikəldi, şüuru özünə qayitdı və asta-asta dedi: "Nə mənası var? O gələni kimi mən artıq meyit olacağam".

Həkim Şvorer lopa biğni dartırdıraq gözünü Çexova zilləmişdi. Yazıcının yanaqları çökmüş və solmuşdu, bənizi meyil rəngində idi, sinəsi xındıyırdı. Həkim Şvorer sayılı daqıqlar qaldığını bildirdi. Səssiz-səmsiz, Olqaya da heç nə demədən divardan asılmış telefon aparatına yaxınlaşdı. Telefonun istifadə edə bilmək üçün təlimat kitabçasını oxudu. Düyməsini sıxıb saxlasa, otelin yazıçı mərtəbələrinə - mətbəxə zəng uzaqcaqı. Dəstəyi qaldırdı, qulağına tutaraq təlimatda yazılanları elədi. Nəhayət, zəng cavab verildikdə o, nömrəyə otelin ən yaxşı şampanından bir butulka sifariş elədi. "Neçə qədəh?" mətbəxdən soruşdular. "Üç qədəh" deyər həkim ağzılığa çığırdı. "Cəld olun, eşidirsiniz". Vaxt tirmək olmazdı. Çünki nətəcələri amansız ola bilərdi.

Şampanı san saqları dik duran və çox yorğun görünən bir gənc oğlan gətirdi. Uniformasının şalvar çinmiş, titü xətti pozulmuşdu və tələsik geyindiğindən pencyayının bir düyməsini bağlamamışdı. Yağın ki, onun bu halda nömrəyə gəlməsinə səbəb bu ola bilərdi. Şəhərin gözü açılmışı uzaqdan telefonun səsi gəldikdə - "liahı" - guya ki, istirahət edirdi (kresloya yaxınlaşmışdı), müdiri onu qəfil luyudan oyağıdığınından bu baş verdiyini anlamamışdı, ondan 211 nömrəli otağa bir butulka Moet aparmasını istənilmişdi. "Cəld ol, eşidirsən mən?"

Davamı səhifə 23-də

Cavan oğlan içinə şampan olan gümüş bir buz vedrası və kəsik naxışlı üç büllür qədəh qoyulmuş gümüşü bir sini ilə otağa daxil oldu. O, masaya yaxınlaşaraq bunları qoymaq üçün yer edəndə başını yataq otağına tərəf uzadaraq azyiyəllə nəfəs alanın kim olduğunu öyrənmək istədi. Bu, dəhşətli, ürəkparçalayan bir ses idi, cavan oğlan çənəsini aşağı, yaxalığına doğru əydi və xırıltılı nəfəsə pisləşəndə başını çevirdi. Özüni unudub gözlerini açıq pəncərədən qarantlıq səhərə dikdi. Birdən iri cüsbəsi ilə heybətli görünən ləpəbiq kişi onun ovcuna nəşə dürtüdü - ele bil böyük miqdarda çaypulu verirdi - və cavan oğlan qapının qəlli açıldığını da gördü. Bir neçə addımdan sonra özünü koridorda tapdı, orada yumruğunu açıb ovucunda kiçiklərə təəccüblə baxdı.

Həkim etdiyi hər bir işdə olduğu kimi, indi də müəyyən bir nizamlı şampan butulkasının mantarını açmağa başladı. Bunu təmtəraqlı parlayış effektini mümkün qədər azaldaraq etdi. O, qədəhların üçünü də doldurdu və verdiyi etdiyindən mantarı butulkanın ağzına keçirdi. Qədəhləri götürüb yatağın yanına apardı. Olqa Çexovun bir anlıq əlini buraxdı - sonralar o yazacaqdı: "Onun barmaqları alimiyandır". O, Çexovun başının altına bir bəliş qoydu. Sonra o, soyuq qədəhi onun ovcuna yerləşdirdi və barmaqlarının qədəhin gövdəsini tutmasına kömək etdi. Uçu də bir-birinə baxdı - Çexov, Olqa və həkim. Onlar qədəhlərinin toqquşdurmədilər. Sağlıq demədilər. İndiki vəziyyətdə yer üzündə nəyin sağlığına içmək olardı? Ölümin? Çexov var gücünü toplayıb dedi: "Uzun müddət idi ki, şampan içməyirdim". O, qədəhi dodaqlarına yaxınlaşdırıb içdi. Bir-iki dəqiqə keçəndən sonra Olqa qədəhi onun əlindən alıb komodun üzərinə qoydu. Sonra Çexov böyür üstə çevrildi. Gözlarını yumaraq köks ötürdü. Bir dəqiqə sonra nəfəsi dayandı.

Həkim onun əlini döşəkağından götürdü. Barmaqlarının onun bilinəyə qoyub jiletindən qızılı saatını çıxardaraq qapağını açdı. Saatın yelqovunu yavaş hərəkət etdirdi, çox yavaş. Nəbzini döyüşməsinə gözləyərək yelqovunun 3 dəfə fırlanmasına icazə verdi. Saat səhərə yaxın 3 idi və otağın havası hələ də səfəydi. Badenveylerdə son illərin ən isti havası müşahidə olunurdu. Hər iki otağın bütün pəncərələri taybatay açıq olsalar da, adi mehdən belə əsər-əlamət yox idi. Böyük, qara qanadlı parvane pəncərədən daxil olub özünü dəli kimi elektrik lampasına çırpıdı. Həkim Şvorer Çexovun biləyini buraxdı. "Hər şey bitdi". Saatının qapağını bağlayıb jiletinin cibinə qoydu.

Olqa dərhal gözünün yəqini silərək özünü əli aldı. Gəldiyi üçün həkimə təşəkkür etdi. Həkim ondan dərman istəyib-istəmədiyini soruşdu - laudanın və yaxud bir neçə damla valeryanə onu sakitləşdirə bilər. Olqa etiraz əlaməti olaraq başını yırğaladı. Həkimdən yalnız bir xəhişi vardı: Səlahiyyətli şəxslər və qəzətlər bu xəbəri bilməmişdən qabaq və Çexovun artıq Olqanın deyil, hamının olacağı saata qədər o, bir müddət otaqda yazıçıyla tək qalmaq istəyirdi. Həkim bu məsələdə ona kömək edə bilərdimi? İndicə baş vermiş bu hadisəni bir müddətlik gizlədə bilərdimi?

Həkim barmaqlarının arxası ilə biğləni siğaladı. Niyə də olmasın? Nə fərqi vardı, xəbər indi bilinsin, yoxsa bir neçə saatdan sonra? Bir məsələ qalırdı, ölüm haqqında şəhadətnamə kağızını doldurmaq, bunu da bir neçə saat öz ofisində yatanadan sonra yazsa bilərdi. Həkim Şvorer başını razılıq əlaməti olaraq tərpətdi və getmək üçün hazırlaşmağa başladı. O, başsağlığı verərək dodaqaltı bir neçə cümle mızıldandı. Olqa başını aşağı saldı. "Şərafət duyduğum", - dedi həkim Şvorer və çantasını götürüb ham otaqdan, həm də tarix səhənsindən çıxdı.

Ele bu vaxt şampanın mantarı butulkanın ağzından göyə uçdu, köpük masanın üzərinə dağıldı. Olqa Çexovun yatağına qayıtdı. Yanındakı ketildə əyləşib əlini ovcuna aldı, aradabir üzünə siğal da çəkdi. "Hər tərəf sükuta qərq olmuşdu. Ətrafımızda gözəllik, süket və ölümün əzəmətindən başqa heç nə yox idi", - sonralar Olqa gündəliklərində yazdı.

O, sübh təzədən aşağıdakı başqada qarətəyüqlər ötməyə başlayana qədər Çexovun yanında qaldı. Sonra aşağıdan ora-bura sürüşdürülən məsələnin və kresloların səsi qaldı. Bir az keçdikdən sonra insan səsləri eşitdi. O, on qapı döyüldü. Olqa gələnlin səlahiyyətli nümayəndə olduğunu düşündü - deyək ki, bir tibb müəxəssisi və ya soruşulacaq sualları olan blirisi idi. Bəlkə anket doldurmaq istəyən polis, ya da sadəcə və sadəcə

Çexovun nəşinin mumiyalanmamasına, Rusiyaya aparılmasına kömək edəcək bir dəfn bürosu işçisi ilə birlikdə geri dönmək Şvorer ola bilərdi.

Lakin qapını döyən bir neçə saat öncə şampan gətirən həmin sarışın oğlan idi. İndi onun geydiyi uniformanın şalvarını yaxşıca ütülənmişdi, ülgüc kimi kəskin xəlti nəzərə çarpırdı, əyninə kip oturan yaşıl jiletli iş axırını düyməsinə qədər düymələnmişdi. O, indiyə qədər adama bənzəyirdi. Yuxusunu alandan sonra əlli yanaqlarını tərtəmiz qırıxmışdı. Saçı da səliqəli idi, insanları xoşnud etməyə cam atırdı. Əlində farfor güldən, güldanın içində də uzun saplağı olan üç ədəd sarı gül dabanlarını bir-birinə vuraraq onları Olqaya təqdim etdi. Olqa arxaya çəkilərək onun içəri keçməsinə imkan verdi. Bəli, bura qədəhləri, buz vedrəsini və sinini aparmaq üçün gəldiyini dedi. Amma o, həm də havanın həddindən artıq istidirdi deyə, səhər yeməyinin başqada verilməyəcəyini söyləmək istəyirdi. Bu havanın o qədər də cansıxıcı olmadığına ümid edirdi; və buna görə Olqadan üzr istədi.

Qadın karıxmışdı. O, danışıqda Olqa gözünü qaçırdı və başını aşağı salıb xalçanın üzərində nəyəsə baxmağa başladı. Qollarını bir-birinə keçirib dirşəklerini tutdu. Bu arada güldanı hələ də əlində saxlamış və əmr gözləyən cavan oğlan otağı diqqətlə nəzərdən keçirdi. Günəşin al şəfaqları otağı nura qarışmışdı. Otaq səliqəli, sakit və hətta toxunulmaz görünürdü. Kresloların arxasına paltar atılmamışdı, otağın ortasında

22 sentyabr 2018

Buyruq

heqayı

Axi o gül sifariş etməmişdi.

Bir az keçdi. Qadın çantasına yaxınlaşdı bir neçə sikkə götürdü. O həm də bir neçə kağız pul çıxardı. Cavan oğlan dililə dodaqlarını yaladı, böyük məbləğ də baxış gözlənilirdi, amma hansı tapşırıq görə? Qadın ondan nə istəyə bilərdi? O, heç vaxt qonaqlara belə xidmət etməmişdi. Boğazını bir daha arıtladı.

"Səhər yeməyi istemirəm", - qadın dedi. Ən azından hələlik. Səhər yeməyi bu gün vacib deyildi. Nəşə başqa bir şey istəyirdi. Qadın ona gedib səhərdə ən yaxşı dəfn bürosu işçisini gətirməyi tapşırırdı. Oğlan qadını arıtladı? "Herr (Almanca cənab mənasını verir - Tərc.) Çexov rəhmətə gedib. Comprennez-vous (Başa düşürsünüz? (fr.) - Tərc.), cavan oğlan? Anton Çexov ölüdü. İndi işə məndi diqqətlə dinləyin". Qadın istəyirdi ki, o indi aşağı gəlsin və məlumat alsın ki, bu iş səhərdə ən yaxşı görə bilən adam necə tapa bilər. İşin pəşəman, ağzı barmı, etibarlı biri olsun. Qısaqca, böyük şəxsiyyətə layiq olan bir dəfn bürosu olsun.

"Götürün!" - pulları oğlanın ovcuna basdı. "Aşağıdakılara deyün sizə xüsusi tapşırıq vermişəm ki, bunu mənim üçün yerinə yetirsiniz. Eşidirsiniz? Dediklərimə andlanız?"

Cavan oğlan qadını dinləməyə və anlamağa çalışırdı. O, yenidən yataq otağına tərəf baxmamağa üstünlük verdi. Hiss edirdi ki, nəşə qaydasında deyil. O, jiletinin altında ürək döyüntülərinin sürətləndiyini duydu və alından tər damcılarını axmağa başladı. Gözlerini hara çevirəcəyini bilmirdi. Güldanı yere qoymaq istəyirdi.

"Xahiş edirəm, bunu mənim üçün edin. Sizi həmişə minnətdarlıqla anacağam. Aşağıdakılara deyün ki, mən israr edirəm. Beləcə də deyün. Lakin özüntü və bu məsələyə yersiz diqqət çəlməyin. Sadəcə deyün ki, bu vacibdir, mənim istədiyimi deyün. Eşidirsiniz? Andlanızsa, başınızı tərpədin. Əsas odur ki, haray-heş salmayın. Qalan hər şey, nə baş veribse həmişə, mərəke - bir azdan qopacaq. Ən pisi oldu, bitdi. Biz bir-birimizi anlayırıq?"

Cavan oğlanın banizi ağappaq olmuşdu. O, güldanı bərk-bərk qucaqlamış, yerində quruyub qalmışdı. Lakin o başını razılıq əlaməti olaraq tərpətməyi bacardı.

Hoteldən çıxmaq üçün icazə aldığından sonra səssiz-səmsiz və qəlyayətli şəkildə, yersiz təlaş qapılmadan, cənab işləri ilə məşğul olan adamın yanına gedəcəkdik. Özüni qoy vacib bir buyruq almış kimi aparacaqdı, sadəcə bu qədər. Qadın ona heqiqətlən də, vacib bir tapşırıq dalıyca göndərdiyini dedi. Və qətiyyətlə hərəkət etməsinə kömək edəcəkdik.

se, mühüm bir adama çatdırılmı olan farfor bir güldanı qollarının arasında tutaraq izdihəmi səkidə yeriyən biri kimi özünü təsəvvür etməliyd (sakitca, məhərməna, yanında bir yaxını, ya da dostu varmış kimi danışırdı). Görməyə gətirdiyi adamın onu gözlədiyini, bəlkə də, gülləri ilə birgə onu qarşılamaq üçün səbirsizliyini belə deyilirdi öz-özünə. Bununla bərabər, cavan oğlan heyəcəlanıb qaçmayacaq, ya da yeriniyi yavaşlatmayacaq. Apardığı güldanı yadına salacağıdı! Mümkün olduqca qədər məğrur bir hal alıb itı yeriyəcəkdı. Cənab işçisinin binasına gəlib qapısının önündə durana qədər yeriməyə davam edəcəkdı. Həmin an belə toxmağı qaldırıb endirəcəkdı, bir dəfə, iki dəfə, üç dəfə. Bir dəqiqə içində cənab işçisi şəxsən özü qapıya baxacaqdı.

Bu cənab işçisi, şübhəsiz, qırx yaş civarında, ya da əllinin ucvələrində - keqəll, pola, burnunun ucuna qədar ənənə demir çərçivəli ɛynək taxmış bir adam olacaqdı. Təvəzökər, iddiasız, sadəcə ən konkret və lazımlı sualları soruşan bir adam. Önlük. Çox güman ki, önlük taxacaqdı. Deyilənləri dinləyərken əllərini qarə rəngli bir məhrəbaya silə bilərdi. Paltarlarından yüngül formalın qoxusu gələ bilərdi. Amma eyni yox, cavan oğlan narahət olmamalıydı. O artıq yetkin bir adam idi və bunların heç birindən qorxmamalı və ikrah hissi duymamalı idi. Cənab işçisi ona axıra qədər qulaq asacaqdı. O, mülayim və dözdümlü olmalı, bu məqamda insanların qorxusunu artırmağa yox, azaltmağa çalışmalıydı. Uzun illər ərzində hər cür görüncədə və formada ölümlər görmüşdü, artıq ölüm onu təəccübləndirmirdi, onun ölmü ölümün heç bir gizli tərəfi qalmamışdı. Bu səhər xidmətindən yarıarınmaq istədikləri adam ele bu o idi.

...Adam güllə dolu güldanı alır. Cavan oğlan danışırkən sadəcə birce dəfə ona azacıq maraq göstərir, qərübə bir söz eşitdiyini bürzə verir. Amma cavan oğlan mərhumun adını deyən kimi cənab işçisinin azaqları çatılır. "Çexov dediniz? Bir dəqiqə, gəlirəm".

"Nə özüni başa düşürsən?", - Olqa oğlandan soruşdu. "Qədəhləri boşla. Onlara görə narahət olma. Büllür şərab qədəhlərinin yadından çıxart. Otaq necə var, eləcə də qoy qalsın. Artıq hər şey hazırdır. Biz hazırıq. Gedəcəksən?"

Amma cavan oğlan hələ də ayaqqabısının yanındakı mantarı fikirləşirdi. Onu şampanın ağzına taxmaq üçün güldanı bərk-bərk tutaraq əyləməli idi. Bunu nə olur-olsun eyləyəcəkdı. Əyildi. İşçisi baxmadan əlini uzadıb onu ovcuna aldı.

Tərcümə edən: Günel Eminli

WWW.KASPI.AZ

23 PROZA